www.Celvezi.lv

Eiropa – LATVIJA – VIDZEME

Vidzemes šoseja: (Melturi) – Bērzkrogs – (Rauna) – Launkalne – Trapene – **Gaujiena** – **Zvārtavas pils** – Ape – LV/EE Veclaicene

CEĻVEDIS PA MARŠRUTU

Ceļveža versija 09.02.2017.

Visi www.**Celvezi.lv** lejupielādējamie faili (.pdf) ir A4 formātā,
lai tos ir ērti izdrukāt un ņemt līdzi ceļā.
Tāpat ceļojuma laikā tos var lasīt no planšetdatora un viedtālruņa.

Ceļveža maršruts

Vidzemes šoseja (A2/E77): (Melturi) – Bērzkrogs – (Rauna) – Launkalne – Trapene – **Gaujiena** – **Zvārtavas pils** – Ape – Veclaicene

https://goo.gl/maps/iWK1s1b6E392

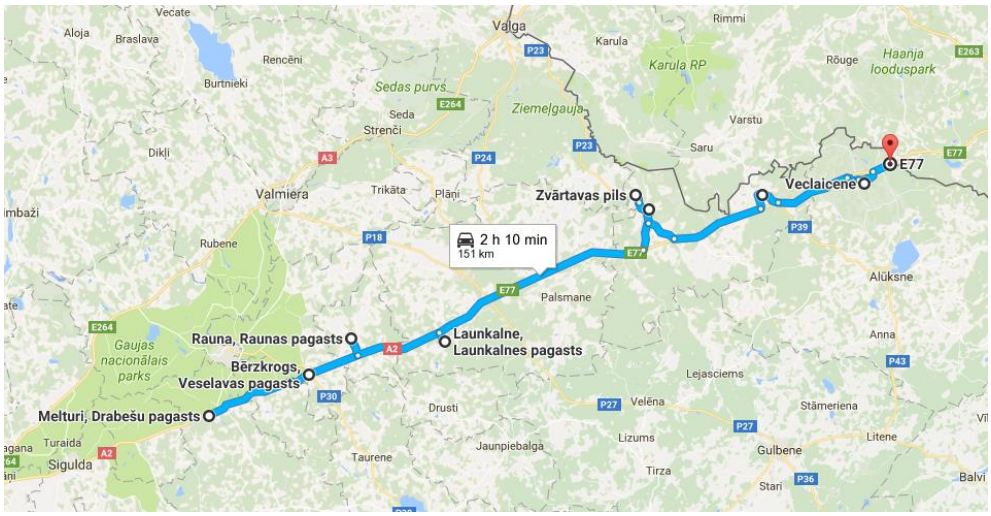

Satura rādītājs

Trušu ferma z/s "Zaķīši" **3**
Dāvida dzirnavu avoti **4**
Bērzkrogs (Veselava) **4**
Savvaļas zirgi "Jaun-ieviņās" **5**
(Rauna) **7**
Keramikas ražotne 'Raunas ceplis' **7**
Branti **8**
Launkalne **8**
Mēru muiža **9**
Palsmane **9**
Aumeisteru muižas pils **10**
Grundzāle **11**
Vizlas (Žākļu) Lielais akmens **12**
GAUJIENA **13**
Gaujienas pilsdrupas 13
Gaujienas muižas komplekss 14
J.Vītola memoriālais muzejs "Anniņas" 16
ZVĀRTAVAS PILS **18**
Kalamecu un Markuzu gravas **20**
Trapene **20**
Bormaņu muiža 21

Ape **22**
Apekalna (Opekalna) baznīca **24**
Drusku pilskalns **24**

Turpina maršrutu „**VIDZEME:** Vidzemes šoseja: (A2/E77): (RĪGA) – Garkalne – Inčukalns – (SIGULDA) – Augšlīgatne – Ieriķi – Melturi"
Šeit sākas maršruts „**VIDZEME:** Ceļš P20: Melturi – **Āraiši** – (CĒSIS) – **Ērgļu klintis** – Kazu grava – **Liepa** – (VALMIERA)"
Lejupielādēt ceļvežus: www.celvezi.lv

Melturos **kafejnīca**, WC.

Melturos pagrieziens uz Cēsīm.

TRUŠU FERMA Z/S "ZAĶĪŠI"

➢ **http://zakisi.lv/** Amatas pagastā, +371 29347387, zakisi@inbox.lv

Trušu dārzs – iespēja atpūsties pļaviņā starp 50-100 brīvībā dzīvojošiem trušiem. Truši ir pieradināti. Aplokā apskatāmi zirgi ar kumeļiem, govis ar teļiem, sivēni, aitas un kazas ar kazlēniem. Dažādas pīles, zosis, vistas, citi putni. Zirgi – vizināšanās zirga mugurā, instruktora pavadībā, izbraukumi ratos, kamanās. Nobrauciens pa trošu ceļu. Batuti Vairāki dīķi – laivas, katamarāns, makšķerēšana. Vizināšanās ar laivām un plostu pa dīķi. Pārgājiens uz Skujupes dižakmeni. 1 km caur mežu. Kazas piens, siers, senajā maizes krāsnī cepta maize, olas, augļi, ogas, u.c. lauku labumi.

Tas viss ainaviski skaistā vietā, netālu no Amatas upes, blakus dižakmeņi, lielas gravas, bebru dīķi, dzērvju purvs, neskartas dabas vietas – mūžamežs, dabiskās meža pļaviņas, slēpotāju kalns, u.c. lauku labumi. Kaimiņos - Gaujas nacionālais parks, strausi, dzirnavas, brieži u.c.

Sakarā ar to, ka trusis ir nakts dzīvnieks, un vasarā, dienas karstumā meklē vēsāku vietu (alu), kur pagulēt, tad ieteicams trušu apskati ieplānot ne-pusdienlaikā. Iepriekš piesakoties, apmeklējums iespējams arī rīta agrumā vai vēlā vakarā. Šajā laikā dzīvnieki būs aktīvāki, un Jūs tos vairāk redzēsiet.

Par apskates objektu dzirdētas negatīvas atsauksmes!

>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>> Trušu ferma <<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<

Aiz Āraišiem šķērsojam sliedes

Dzelzceļa līnija Rīga-Valga ir 168 km gara. Brauciens no Rīgas līdz Valgai ar dīzeļvilcienu ilgst 3 stundas un 17 minūtes. Salīdzinot ar citām, šajā dzelzceļa līnijā kursē visvairāk dīzeļvilcienu. Tāpat šī ir viena no visgarākajām dzelzceļa līnijām pa kuru kursē dīzeļvilcieni.

Šī dzelzceļa līnijas būvniecība tika sākta 1886.g. un tā tika atklāta 1889.g. 22. jūlijā. Pirmā pasaules kara laikā vācu armija līnijas Rīgas-Ieriķu

posmu pielāgoja normālplatumam. 1919.g. kontroli pār līniju pārņēma Dzelzceļu virsvalde, atjaunojot sliežu ceļu 1524 mm platumā. Otrā pasaules kara gados šai dzelzceļa līnijai bija īpaša nozīme. Tā kalpoja Vācijas armijai, kā galvenā Ļeņingradas frontes apgādes artērija. 1980.gados iecirkni Rīga - Sigulda (izņemot posmu Krievupe - Vangaži) pabeidza otrā ceļa uzbūvi. Divi ceļi uzbūvēti arī stāvākajā līnijas posmā starp Cēsu un Jāņamuižas staciju. Bet mūsdienās darbojās līnija Rīga - Valga (oficiālais nosaukums - Rīga - Lugaži).

DĀVIDA DZIRNAVU AVOTI

Atrodas Vaives pagastā, Vaives upes kreisā krasta stāvajā nogāzē. Pagrieziens pa kreisi pie Vidzemes šoseja 87.km norādes. Uz ūdenskritumu pagaidām nav ierīkota tūristu taka, tāpēc tās aplūkotājam var gadīties pa ceļam ievelties košajos avota **dubļos, kurus ir ĻOTI grūti izmazgāt no drēbēm**.

Spēcīgu avotu grupa izplūst Vaives kreisā krasta nogāzē pie bijušajām Dāvida dzirnavām. Avotu skaits ir nosacīts un mainīgs, esot saskaitīts līdz 30 avotiem. Avoti ir lielākie Latvijā pēc ūdens izplūdes (l./sek.).

Tie izveidojuši divas nelielas saldūdens kaļķiežu (šūnakmens) atradnes, lielākā no kurām atrodas 300 m augšpus bijušajām dzirnavām. No ūdens izgulsnējas arī dzelzs savienojumi (iekrāso šūnakmeni rūsganā krāsā).

Ūdenskritumu veido Dāvida dzirnavu avoti, kas tūlīt ieplūst Vaives upē. Parasti tiek norādīts, ka šo ūdenskritumu augstums ir 7 m. Šāds varētu būt kopējais pār laukakmeņiem krītošā ūdenskrituma (krāces) augstums tuvāk dzirnavu ēkai. Savukārt pār dolomīta slāņiem krītošā ūdenskrituma augstums ir ~1,6 m.

Avoti izplūst ap 70 m platā joslā, taču to nevar uzskatīt par ūdenskrituma platumu. Pār dolomītiem krītošā ūdenskrituma platums ir ap 1 metrs.

Pie Dāvida dzirnavām Vaives krastā izplūst daudz avotu, kuru ūdens satur dzelzs sāļus. Tāpēc nelielo strautiņu gultni izklāj koši orandžbrūnas nogulsnes. Vietās, kur strautiņi pa stāvajām Vaives ielejas nogāzēm krīt pār laukakmeņiem, veidojas neparasti, koši orandži ūdenskritumi. Laukakmeņi, iespējams, šeit nonākuši mākslīgi, būvējot dzirnavas. Savukārt nomaļāk atrodas koši krāsots, vertikāls dolomīta ūdenskritums ar vairākām pakāpēm - tas ir dabiski veidojies. Šie nav Latvijas lielākie ūdenskritumi, bet vieni no neparastākajiem gan

>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>> Dāvida dzirnavu avoti <<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<

Kārļos – **zivju audzētava** un pie tās 50 m augsta **ainavu krauja**.

BĒRZKROGS (VESELAVA)

Šeit Vidzemes šoseju šķērso Cēsu-Madonas šoseja.

Ciemats ap krogu Veselavas pagastā, bieži tiek saukts par Veselavu, kaut arī pagasta centrs atrodas drusku tālāk uz Cēsu pusi. Veselava (bijusī Veselauska) sākusi veidoties uz pēc 1602.g., kad Raunas hauptmanis Pēteris Veselovskis te

ieguva vairākas zemnieku mājas. 1841.g. vasarā veselavieši atsacījās pildīt klaušas un padzina bruģa tiesu. 1842.g. iedarās 500 kareivju soda vienība, kas dumpiniekus nopēra ar rīkstēm, pēc kā sākās plaši nemieri visā Vidzemē. 19.gs. vidū Veselavā darbojās Vidzemē lielākā vadmalas manufaktūra, kurā auda ar 23 stellēm.

Veselavas gleznainajā apkārtnē uzņemti skati filmām "Pūt, vējiņi!", "Dāvana vientuļai sievietei" u.c.

Bērzkroga Bistro

Bērzkrogs, ceļu E77 (A2) un P30 krustojumā
Veselavas pagasts, Priekuļu novads, LV-4116, +371 27 722 557
I-V: 08:00–23:00, VI: 9-23, VII: 9-22

>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>> **Bērzkrogs (Veselava)** <<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<

SAVVAĻAS ZIRGI "JAUN-IEVIŅĀS"

➢ **http://www.jaun-ievinas.lv/** jaun-ievinas@jaun-ievinas.lv, +371 29495146 (Uldis), +371 26463980 (Ineta)

2015	bērnu (EUR)	stud. (EUR)	pens. (EUR)	pilnā (EUR)
Pēc vienošanās	3,-	3,-	3,-	3,-

Starp bāru "Felikss" un Raunas pagriezienu šosejas labajā pusē norāde "Savvaļas zirgi". Zirgu apskate, rotaļu laukums, pusdienas (ja iepriekš piesaka), pirts, viesu nams, telpas pasākumiem.

1992.g. dibinātajā zemnieku saimniecībā "Jaun-Ieviņas" 20 ha lielā aplokā ganās *Konik Polski* šķirnes zirgi.

Savvaļas zirgi (tarpāni) Baltijā bija sastopami vēl viduslaikos. Vēl 17.gs. sākumā dažas Eiropas pilsētas algoja strēlnieku vienības, kas medīja savvaļas zirgus, lai tie nepostītu tīrumus. Pēdējie tarpāni noķerti Polijā un izdalīti zemniekiem 1808.g. Pēdējais zināmais Eiropas savvaļas zirgs miris Krievijā 1887.g.

1936.g. poļu profesors Vitelani, atlasot tarpānam vislīdzīgākos zemnieku mājas zirgus, uzsāka to atgriezenisko selekciju. Rezultātā mājās zirgs vairāku paaudžu laikā atkal pārtapa par savvaļas zirgu. Tagad šī suga saucās Konik Polski (poļu zirgs), kas gan pēc izskata, gan pēc spējām izdzīvot savvaļā līdzīgs tarpānam.

Z/s "Jaun-Ieviņas" ir dibināta 1992.g. februārī un savu darbību uzsāka, kā privātais uzņēmums lauksaimniecības produktu ražošanai un realizācijai. Uzņēmums tika izveidots uz mantotas zemes platības, kura mūsu dzimtas apsaimniekošanā un vēlāk arī īpašumā ir no 1840.g. Patreizējais zemes īpašnieks ir arī z/s īpašnieks Uldis Rudzītis. Atjaunotās saimniecības un uzņēmuma apsaimniekotā zemes platība bija 40,2 ha.

Sākotnējā stadijā uzņēmums ražoja dažādus lauksaimniecības produktus nelielā apjomā, kurus realizējām pašu spēkiem tirgū. Mūsu produkcija uz tirgus neatšķīrās no daudzu citu saimniecību produkcijas, kas līdzīgi kā mēs, ražoja un tirgoja visāda veida lauksaimniecības produktus. Paralēli klasiskai lauksaimniecības produktu ražošanai saimniecībā tika meklēti alternatīvi saimniekošanas veidi un specializācija. 1993.g. saimniecībā ~1,5 ha platībā tika iestādītas cidonijas. Sakarā ar neizdevušos kooperāciju cidoniju sulas ražošanā un realizācijā cidoniju ražošana attīstījās mokoši. 1995.g. saimniecība sāka interesēties par citādiem ienākumu avotiem laukos. 1996.g. pavasarī a/s ''Unibankas'' Cēsu filiāles piešķirtais kredīts ļāva saimniecībai ieviest jaunu ražošanas sfēru, kokogļu ražošanu. 4.jūlijā tika palaista pirmā kokogļu ražošanas iekārta ar ražošanas jaudu 150 t kokogļu gadā. 1996.g. novembrī tika noslēgts preču realizācijas līgums ar a/s "Asociāciju Latvijas kokogle", par saražoto kokogļu realizāciju eksportā,vācu kompānijai "*Landmman Gmbh*". Visu turpmāko laiku z/s "Jaun-Ieviņas" eksportē saražoto produkciju uz Vāciju ,Dāniju, gan uz citām valstīm.

Sākot ar 1997.g. maiju saražotās kokogles sāktas realizēt vietējā tirgū savos iepakojumos. Z/s "Jaun-Ieviņas" saražotās kokogles var iegādāties Cēsīs, Siguldā un Rīgā.

Attīstoties kokogļu ražošanai, lauksaimniecības produktu ražošana zaudē primāro lomu un nozīmi saimniecības apgrozījumā un attīstībā.

1999.g. nogalē saimniecības īpašnieks iegādājās papildus zemes īpašumu, tādējādi apsaimniekojamā platība palielinās līdz ~100 ha. Palielinoties apsaimniekojamai platībai sākām pievērsties mežsaimniecībai un iegādājāmies tehniku. Attīstot mežsaimniecību samazinām kokogļu ražošanas izmaksas un iegūstam papildus iespējas attīstībai.

2001.g. z/s "Jaun-Ieviņas" izstrādā tūrisma attīstības plānu saimniecības teritorijā. Izstrādātais plāns paredz saimniecības attīstību kā kompleksu veselīgas vides un tūrisma uzņēmumu, kas nodarbojās ar bioloģiskās lauksaimniecības produktu un tūrisma pakalpojumu realizāciju. Esam uzsākuši realizēt tūrisma attīstības koncepciju saimniecības teritorijā. Minētā projekta ietvaros ir uzbūvēts viesu nams ar pirti un visu tam piederīgo infrastruktūru.

Tūristu piesaistei esam izveidojuši savvaļas zirgu dārzu, kurā interesenti var iepazīties un novērot savvaļas zirgus to dabīga vidē.

>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>> Savvaļas zirgi "Jaun-ieviņās" <<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<

(RAUNA)

Pirmā latviešu mācītāja Jāņa Reitera dzimtā puse. Apskatāmas **Ronenbergas pils drupas**. Šo vācu pili zviedri nav varējuši ieņemt 7 gadus, jo pa naktīm jods pa jumtu dancojis. Ieņemt izdevies tikai tad, kad kāds kareivis jodu ar sudraba lodi "nokniebis".

Letgaļu pilskalns **Tanīsa kalns**, kura upes pusē paslēpusies neliela smilšakmens **ala**.

Pilsētas robežās satek upes **Rauna** un **Raunis** (viena no nedaudzajām upēm ar vārdu vīriešu dzimtā). **Raunas Staburags** – atsegums ar avotiem.

Vairāk par Raunu ceļvedī: **VIDZEME: (Priekuļi) – Rauna – Drusti – Jaunpiebalga – Ranka – Lizums – Tirza – Druviena – Silmači – (Cesvaine)**

Lejupielādēt ceļvedi: www.celvezi.lv

>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>> **(Rauna)** <<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<

KERAMIKAS RAŽOTNE 'RAUNAS CEPLIS'

"Ķieģeļceplis", Raunas pagasts, Raunas novads, +371 29412265, info@raunasceplis.lv

2015	bērnu (EUR)	stud. (EUR)	pens. (EUR)	pilnā (EUR)
pēc pieteikuma	2,-	2,50	2,50	3,-

Vecajā ķieģeļu ceplī sagatavo mālu, kuru izmanto daudzi Latvijas keramiķi. Turpat ražotnē taisa (roku darbs) saimniecībā noderīgas lietas un dizaina priekšmetus. Vada ekskursijas, atraktīvi stāsta, organizē radošās darbnīcas un pieņem individuālos pasūtījumus. Saimnieki Agita un Edmunds Ciņi.

http://www.viss.lv/?p=97569

'Raunas cepļa' izstrādājumiem ir neierastas formas un faktūras, puķu podi ir komplektā ar atbilstošiem paliktņiem. Raksturīgas arī glazūras ar kapara spīdumu un apakšā iespiesto logo RC. Ja trauki ir individuāli veidoti, tajos ir arī darinātāja paraksts. Agrāk caurumotos podus orhidejām veda no Polijas, tagad tādi, turklāt dažādos toņos un izmēros, top Raunā. Pēdējā laikā tur veido īpaši lielus podus apjomīgiem augiem un telpām. Interesants produkts ir interjera sienu apdares flīzes no māla, kas izskata ziņā līdzinās ķieģeļiem. Ražojot piedomāts arī par stūriem, kas jo aktuāli ir logu apdarē. Ne mazāk svarīgs ir flīžu šuvojums. To dažādie stili, kas parādīti produkcijas ekspozīcijas zālē, rosina oriģinālus interjera risinājumus, atklājot mākslīgo ķieģeļu pielietojuma daudzveidību. Lai gan neviens no uzņēmumā strādājošajiem sešiem cilvēkiem nav akadēmiski skolots mākslinieks vai profesionāls dizainers, Raunas māla izstrādājumiem piemīt oriģinālitāte, skaistums un gaumīgums. Nekāda liela noslēpuma šai apstāklī nav – visi liek galvas kopā, izspriež dažādas iespējas, un tad jau izšķiļas arī rozīnītes.

Informācija par objektu pievienota 11.05.2015.

>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>> **Raunas ceplis** <<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<

Vizlas (Žākļu) dižakmens – viens no lielākajiem Latvijā.

BRANTI

BRANTU PAGASTS - Teritorija: 82km2, Iedzīvotāji: 668, Lielākās apdzīvotās vietas: Vidzeme, Branti.

Brantu pagasts atrodas Vidzemes augstienes Mežoles paugurainē. Reljefs izteikti paugurains, pauguru augstums sasniedz 170-230m virs jūras līmeņa. Kuiļa kalns, Dzērvju kalns. Cauri pagastam tek Gaujas baseina upes-Nigra, Dranda Mutulīte. Lielākie ezeri ir Brantu dzirnavezers, Strantes un Prūšu dzirnavezers. Meži aizņem 45,4% teritorijas.

Brantu pagasts robežojas ar Smiltenes pilsētu, Launkalnes, Blomes, Smiltenes un Raunas pagastiem. Kā stratēģiski izdevīgu pozīciju, var atzīmēt pagasta atrašanos pie Rīgas-Veclaicenes šosejas un Smiltenes pilsētas.

Brantu pagasta pirmsākums ir Brantu ciems, kuru 1945.gadā izveidoja Launkalnes pagastā. Vēlāk Brantu ciemam pievienoja daļu Launkalnes ciema, kas 1945.g. tika izveidots Smiltenes pagastā (līdz 1968.g. Cērtenes ciems). 1990.g. Brantu ciemu pārveidoja par Brantu pagastu.

Brantu pagastā ir 168 zemnieku saimniecības 4841,5 ha kopplatībā un 112 piemājas saimniecības 1091,8 ha kopplatībā.

Lielākais lauksaimniecības produkcijas ražotājs ir SIA"Vidzemīte". Lielākās zemnieku saimniecības ir "Dārzkalni", "Paltnieki", "Jaunlūres". Z/s Kalna Bicieri nodarbojas ar kokapstrādi. Cērtenes dzirnavās atrodas viesu māja.

Brantu pagastā ir vairāki valsts nozīmes arheoloģijas pieminekļi-Gailīšu senkapi, Lejasstrantu senkapi, Brantu senkapi, Lejaskleperu senkapi, Kalnastrantu senkapi un apmetne, Tīrumpampānu senkapi un Slavēku senkapi. Vietējas nozīmes arheoloģijas pieminekļi ir Kampu pilskalns un Emīļa dobumakmens. Dižkoka apmērus sasniedzis Ducmaņu ozols.

>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>> Branti <<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<

LAUNKALNE

Rīga 108 km, Smiltene 19 km.

Launkalnes pagasts atrodas Ziemeļvidzemē, Valkas rajona dienvidu daļā. Pagasta kopējā platība ir 222 km^2. Iedzīvotāju skaits: 1308, Pagasta teritoriju šķērso autoceļi Rīga-Veclaicene, SmilteneGulbene. Pagastā ir divi lielāki ciemati: Launkalne un Silva.

Vēsturiskais nosaukums – Launekalns (pēc konversācijas vārdnīcas). 15. gs. šinī apvidū dzīvojuši somugri – lībiešu vai igauņu priekšteči. Igauņu valodā "loun" nozīmē gan pusdienas gan dienvidu, tādējādi vārds Launkalne būtu tulojams kā "dienvidkalne". Tagadējās pagasta robežas nesakrīt ar vēsturiskajām robežām.

Lielākā pagasta teritorijas daļa atrodas Vidzemes augstienes Mežoles paugurainē. Mežoles augstienes augstākais paugurs – Slapjuma kalns 247,7 m virs

jūras līmeņa, atrodas uz robežas ar Cēsu rajonu. Pagasta teritorijā atrodas 16 ezeri, lielākie no tiem: Lizdoles ezers - 53,9ha, Niedrājs-17,7 ha, Spicieris- 16 ha. Pagasta teritorijā ir 13 upes un upītes. No tām lielākās: Abuls, Rauza, Vija. Tās pieder Gaujas baseina upēm. Meži aizņem 16128 ha pagasta teritorijas, t.i. 72,6%. Purvu kopplatība – 489 ha. Mežoles liegums – īpaši aizsargājamā dabas teritorija. Tas ir liels vienlaidu meža masīvs ļoti paugurainā reljefā. Specifisko reljefa un hidroloģisko apstākļu dēļ ir konstatēta liela biotopu un putnu sugu daudzveidība. Par dabas neskartību liecina Rauzas un Šepkas upītes – tīras mežu upes ar izteiksmīgu ieleju. Te konstatētas Latvijas Sarkanajā Grāmatā ierakstīto upes pērleņu kolonijas.

Krāšņā, maz skartā daba – ezeri, purvi, kalnainais apvidus; kultūrvēsturiskās vietas – pilskalns, senkapi, svētvietas, muzejs, tas viss varētu piesaistīt tūristu uzmanību. Interesantākie tūrisma objekti pagastā (kultūras, vēstures, dabas) ir ietverti Ulda Klepera izstrādātajā tūrisma maršrutā. Tuvāk ar to var iepazīties pagasta padomē un bibliotēkā.

>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>> **Launkalne** <<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<

PAGRIEZIENS UZ **SMILTENI**

Par Smilteni ceļvedī „**VIDZEME:** (VALMIERA) – **SMILTENE** – "Lācītes" – Velēna – (GULBENE)"

Lejupielādēt ceļvedi: www.celvezi.lv

Pa lai aiziet ceļš uz GULBENI

MĒRU MUIŽA

Ansambļa apbūve veidojusies 19.gs. vidū. Saimniecības ēkas un pils ir stilistiski vienots ansamblis. Tās ir laukakmeņu mūra celtnes ar sarkano ķieģeļu ailu apdari un augstiem kārniņu jumtiem. Eklektisma stila **pils** būvēta 1906.g. Tagad pilī mājvietu atradusi Birzuļu skola.

Muižas parkā aug **viens no lielākajiem ozoliem Latvijā**, pēc vainaga lieluma – lielākais Baltijā.

>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>> **Mēru muiža** <<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<

PALSMANE

Palsmanes **muižas pils** (1880) un parks. Palsmanes **luterāņu baznīca** (1817), tajā 1860.g. būvētās ērģeles. **Piemineklis** Latvijas Brīvības cīņās kritušajiem draudzes karavīriem. No koka celtā bijusī Palsmanes **pareizticīgo baznīca**.

1 km garajā Vizlas posmā lejpus tilta līdz ietekai Gaujā ir 5-50 cm augstas un 8-10 m platas **ūdenskritumu pakāpes**.

PALSMANES PAGASTS: Teritorija: 100 km², Iedzīvotāji: 1071. Lielākās apdzīvotās vietas: Palsmane, Rauza, Cepļi, Kļavaisa, Lankaskalns, Mēleja, Pūķi

Palsmanes pagasts atrodas Valkas rajona dienvidrietumu daļā, piekļaujas autoceļam Rīga – Veclaicene – Igaunijas robeža. Atrodas 72 km attālumā no rajona centra – Valkas, 25 km no Smiltenes un 150 km attālumā no Rīgas. Palsmanes pagasts robežojas ar Launkalnes, Grundzāles, Bilskas un Variņu pagastiem Valkas rajonā un Virešu pagastu Alūksnes rajonā Caur pagasta teritoriju plūst Palsas, Rauzas , Šepkas, Kļavaisas, Vizlas upes, pa Vidagas upi noteikta robeža ar Alūksnes rajona Virešu pagastu.

Apmēram pusi no pagasta kopplatības aizņem meži, apmēram trešdaļu – lauksaimniecībā izmantojamās zemes.

Palsmanes pagasts nav bagāts ar derīgajiem izrakteņiem. Pagasta teritorijā atrodas karjers "Lankaskalns" ar ~ 100000 m^3 smilts. Palsmanes pagasta teritorijā ienāk arī neliela daļa no Dzeņu dolomīta atradnes. Dzeņu dolomīta atradnē produktīvo slāņkopu veido Pļaviņu svītas augšējās daļas nogulumi.

Palsmanes pagasts pirmo reizi pieminēts 1615. gadā, kad , kā atsevišķa teritorija, tiek nodalīts no Smiltenes pils apgabala.

Kultūras un dabas pieminekļi

Palsmanes un Rauzas dzirnavu ezeri, Evaņģēliski - luteriskās draudzes baznīca, Palsmanes muiža un tai piegulošais parks, Rauzas dzirnavas, Palsmanes pagasta padomes nams.

Palsmanes pagasts ir vairākkārtējs skates "Sakoptākais pagasts" laureāts rajonā un arī novadā.

>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>> Palsmane <<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<

AUMEISTERU MUIŽAS PILS

Uz pili pagrieziens no Vidzemes šosejas pa labi 4 km pirms Grundzāles.

1737.g. krievu ķeizariene Anna Ioanovna nodeva muižu Johana fon Vulfa īpašumā, un līdz pat 1920.g. Aumeisteros valdīja Vulfu dzimta. Tas, ka īpašumus dēli mantoja no tēviem un uzskatīja, ka tā tam būt mūžīgi, vistiešākajā veidā iemiesojas ēku varenumā. Barona pilī ir vismaz 50 dzīvojamo istabu, daudz neatpaliek arī pārvaldnieka pils.

Vulfi bijuši laikmetīgi vācieši – jau 19.gs. dzirnavas ražojušas elektrību, šeit audzēja zirgus Pēterburgas galma vajadzībām, bet pats barons pa apkārtni braucis spožā automobilī.

Ēkas no ārpuses saglabājušās diezgan labi, bet citādi ir ar iekštelpām. Pilī dzīvo īrnieki, kam bijusī godība īpaši nerūp. Greznā spoguļzāle saglabājusies vien apkārtnes iedzīvotāju nostāstos, gluži tāpat kā strūklakas pils priekšā un ezers, kurā peldējuši gulbji. Taču ir viena lieta, par ko smalkā baronese, kas savas dienas vadīja pastaigās pa parku, būtu apskaudusi ceļinieku, kas šeit ieradies gadsimtu vēlāk. Lai arī mauriņš nav izkopts tik smalki kā muižas laikos, parka koki tikai tagad sasnieguši vecumu, kad tos var saukt par vareniem un dižciltīgiem.

>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>> Aumeisteru muižas pils <<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<

GRUNDZĀLE

Teritorija: 130 km2, Iedzīvotāji: 1005. Lielākās apdzīvotās vietas: Benberi, Gaides, Grundzāle, Dzeņi, Kalējiņi, Rudaci, Grundzāles muiža, Ozoliņi, Aumeisteri, Mārci, Caunes, Lamsteri, Vizla.

Grundzāles pagasts atrodas tālu rajona centra Valkas. Tuvākās dzelzceļa stacijas ir Gulbene - 50 km, Lugaži – 60 km. Tas izveidojies bijušo Grundzāles pagastu apvienojot ar bijušo Cirgaļu, Birzuļu, Palsmanes, Gaujienas un Zvārtavas pagastu daļu teritorijām.

Pagasta teritoriju šķērso galvenais valsts autoceļš A2 Rīga – Sigulda Igaunijas robeža. Kā arī 2.šķiras valsts autoceļi Vecbilska – Cirgaļi, Cirgaļi – Palsmane – Ūdrupe, Mēri – Grundzāle – Vizla, Lankaskalns – Vidaga.

Pagasta patreizējā teritorija izveidota laika posmā no 1945.gada līdz 1981. gadam. 1961.gadā apvienojoties Valkas rajona mazajiem kolhoziem, nodibinoties padomju saimniecībai "Grundzāle" no bijušo Grundzāles, Cirgaļu (toreiz Aumeisteru), Palsmanes, Birzuļu, Gaujienas un Zvārtavas ciemiem. Šādu ciemu daļu apvienošana notika ar mērķi izveidot vienotu padomju saimniecības "Grundzāle" teritoriju. Pēdējās izmaiņas notika 1979.gadā, kad tika pievienota daļa no Zvārtavas ciema un 1981.gadā, kad tika izmainītas robežas ar Alūksnes rajona Virešu ciemu.

1991.gadā Grundzāles ciems tika pārdēvēts par Grundzāles pagastu ar tā pašreizējām robežām. Pēc iedzīvotāju skaita vadoties pagasta teritorijā noteikts apdzīvoto vietu skaits. Kā vidējciems izveidojies ir patreizējā pagasta centrs Grundzāle (Dzeņi), kura iedzīvotāju skaits ir lielāks par 100 pastāvīgiem iedzīvotājiem t.i 397, ir pamatskola, pasts, medpunkts, pagastmāja.

Kā mazciemi, tās apdzīvotās vietas ar kompaktu apbūvi, kuru veido vismaz 5 dzīvojamās ēkas, ir Aumeisteri - 62 iedzīvotāji, Vizla 55, Bindes 25, Grundzāles muiža 17, Lamsteri 16.

Kā skrajciemi – viensētu grupas bez kompaktas apbūves, kas sastāv vismaz no 4 apdzīvotām sētām un kuras vēsturiski iedzīvotāji uzskata par vienotām un apzīmē tās ar vienu nosaukumu minami Bemberi 17, Caunes 24.

Kultūras un dabas objekti

Ziemeļvidzemes reljefu pamatā veido Vidusgaujas ieplaka. Kā Vidzemes augstienes atzars cauri pagasta teritorijai iet Aumeisteru valnis, kas veidojies kūstot ledājiem, kura pauguri atdzīvina ainavu un pa tā augstāko vietu vijas ceļš uz Aumeisteru muižu.

Pagasta teritorijā atrodas vairāki kultūrvēsturiskie pieminekļi. Grundzāles un Aumeisteru muižas kompleksi. Aumeisteru muižas kompleks atrodas interesanti veidotā un labi koptā parkā, kur aug dažādas koku un krūmu sugas no visas pasaules. Pašreizējais muižas parks nav vecāks par 100 – 160 gadiem. Tajā atrodami visdažādākie svešzemju koki un krūmi. Patreiz redzamais muižas ēku kompleks ir veidojies no 18.gs. beigām līdz 19.gs.sākumam. Pils jeb kungu mājas vecums ir apmēram 200 gadi, par ko liecina

Atrastais vējrādis ar gadskaitli 1793. Par Aumeisteru muižas saimnieciskā uzplaukuma ziedu laikiem var uzskatīt 19.gs beigas, kad notikusi intensīva būvniecība. Pati pils nav vizuāli tik efektīva kā vēlāk celtā pārvaldnieka māja, sk.att. Nr.1.

Pārvaldnieka māja, saukta arī par "sarkano māju", ir greznākā kompleksa ēka, jo būvēta no vietējiem sarkaniem ķieģeļiem. Tā celta neorenesanses stilā ar tam laikam (1896.gads) raksturīgo ārējo un iekšējo apdari, kas veido pilnvērtīgu 19.gs.otrās puses dzīvojamās mājas interjeru.

Šai pašā laikā muižas apbūvē radušās staļļa, ratnīcas, kučiera mājas un manēžas ēku grupa. Ar pili vienotā stilistiskā formā ir veidotas pulksteņklēts un labības klēts.

Pagasta teritorijā ir trīs vēsturiskie apbedījumi, no kuriem divi ir republikas nozīmes - Jaunbemberu un Ozoliņu senkapi un vietējās nozīmes Liepiņu viduslaiku kapsēta. Patreiz pagasta teritorijā ir vairāki dižkoki - divas gobas pie Jauncauņu mājām un Vanderu ozols.

Grundzāles pagasta teritorija aizņem 12954 ha platību, t.sk. LIZ (lauksaimniecībā izmantojamā zeme) 5681,3 ha, meži – 5328,1 ha, purvi – 545,9 ha, pārējās zemes – 443,7 ha. Pagastā LIZ aizņem 43.8% un 41,1% no kopējās zemes platības aizņem meži.

>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>> Grundzāle <<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<

VIZLAS (ŽĀKĻU) LIELAIS AKMENS

Daļēji iegūlis Vizlas upē pie tās labā krasta, ~70 m no tās ietekas Gaujā. Apkārtmērs 16 m, augstums 3,4 m, garums 6 m, platums 3,7 m. Tilpums varētu būt ~35 m^3. No akmens nošķēlusies ~6 m^3 liela daļa.

>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>> Vizlas (Žākļu) Lielais akmens <<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<

Vizlas lejtecē upes krastos atsedzas dolomīti, un nelielā straujā upīte, šķērsojot dolomītu slāņus, veido krāces un nelielus ūdenskritumus.

Starp Vizlas ieteku un **Virešu tiltu** Gaujas krastā atrodas **Randātu klintis** – augstākās dolomīta klintis Latvijā (~15 m).

Palsmane (Dzeņi), tilts pāri Palsai.

GAUJIENA

Pirmo reizi Gaujienas senais nosaukums – **Atzele** minēts Novgorodas laika grāmatā 1111.g., vēstot par kņaza Msistlava karagājienu. Agrīnie valstiskie veidojumi Ziemeļvidzemē bija Tālava un Atzeles zeme. Atzeles zemes rietumos pie Gaujas atradās sena latgaļu, lībiešu un igauņu apdzīvotā vieta, kuras nosaukums arī bija Atzele (Gaujiena). 1224.g. Atzeli ieguva krustneši. Šī vieta bija stratēģiski ļoti svarīga – te krustojās Gaujas ūdensceļš ar Rīgas-Pleskavas ceļu, tādēļ Livonijas ordenis 1238.g. šeit uzcēla mūra pili. Pēc tam, kad 1342.g. pili uzcēla arī Alūksnē, Gaujienas pils nozīme mazinājās.

Livonijas un Polijas-Zviedrijas karā pils daudzkārt tika ieņemta un Gaujienas novads – dažādu armiju iekarots. 1625.g. Zviedrijas karalis Gustavs Ādolfs novadu izlēņoja maršalam Akselim Baneram, bet 17.gs. beigās muižu redukcijas laikā Gaujienas muiža kļuva par valsts īpašumu. Ziemeļu karā 1702.g. krievu karaspēka lielgabali nopostīja pili, kopš tiem laikiem šeit ir vairs tikai pilsdrupas.

Pēc šī kara teritorija kļuva par Krievijas impērijas sastāvdaļu, 18.gs. 20.gados muiža tika izrentēta Johanam fon Vulfam, bet 1745.g. cariene Elizabete Gaujienu dāvāja Holšteinas galma maršalam baronam Bernhardam Reinholdam fon Delvigam. Maršala dēls Karls Gustavs Delvigs, mantojis muižu 1780.g., pēc četriem gadiem to pārdeva Heinrikam fon Rautenfeldam, kurš vietējo zemnieku atmiņā palicis kā ļoti nežēlīgs muižkungs. 1818.g. muižu nopirka viens no bagātākajiem Vidzemes baroniem Ādolfs fon Vulfs (kopumā viņam piederēja 40 muižas – Cesvaines, Aumeistaru, Alsviķu, Ādama, Aizkujas, Lodes u.c., turklāt vēl vairākas muižas viņš rentēja no valsts). Gaujiena bija Vulfu dzimtas īpašumā 100 gadus, kuru laikā tika uzceltas vairāk nekā 15 ēkas un iekārtots parks. Latvijas agrārreformas laikā muižu atsavināja tās pēdējam īpašniekam Valdemāram fon Vulfam.

Gaujienas pilsdrupas

Gaujas augstajā krastā 1236.–1238.g. celtā ordeņa pils bijusi viena no mazākajām kastelas tipa ēkām Livonijā, turklāt tā ir viena no vecākām Latvijas teritorijā.

Pie pils mūrēšanas esot visi apkārtnes ļaudis sadzīti pie darba, vīrieši un sievietes, sirmgalvji un bērni, kas tikai spējuši septiņas mārciņas smagu akmeni pacelt. No iesākuma pils mūrēšana nekā negribējusi veikties, jo, ko pa dienu uzcēluši, tas naktī ticis nojaukts. Pēdīgi ticis padoms dots, ka vajagot mūrī iemūrēt dzīvu cilvēku. Te gadījās, ka brālis ar māsu, Jānis un Grietiņa, nākuši no Dārtas muižas šo brīnuma darbu apskatīt. Nu likuši abus labi piedzirdīt un tad iemūrēt. Trīs dienas bijusi dzirdama bērnu dobjā rūkšana.

Livonijas karā 1558.g. pili ieņēma krievi un kopā ar pilsētiņu to daļēji izpostīja. 1560.g., kad pils tika ieņemta otrreiz, to nopostīja pilnīgi. 1600.g. tā jau bija atjaunota, tagad to ieņēma zviedru karaspēks, 1602.g. atkal atkaroja poļi.

Pils sagrauta Ziemeļu karā un vairs nav atjaunota. Krievi esot nometušies otrā pusē Gaujai uz tā saucamā Cara (Cavara) kalna. Zviedri, redzēdami, ka nespēs atturēties pretī krievu karaspēkam un pili aizstāvēt, sūtījuši vēstnesi pie

paša ķeizara Pētera ar rakstu, ka pils padodoties bez kaujas. Sūtnis nezin aiz kādiem apstākļiem bijis aizkavējies un nonācis pie ķeizara tikai tad, kad pils jau bijusi sašauta.

Pēc sagraušanas pilsdrupas izmantoja kā celtniecības materiālu ieguves vietu, bet 18.gs.b.-19.gs.s. apkārt pilsdrupām izveidoja parku, kurā tās kļuva par romantisma perioda sastāvdaļu.

No pils ejot divas alas – viena pa Gaujas apakšu uz lēģeri, otra uz tā saukto Rātes silu. Kā visās vecās pilīs, tā arī te esot nauda paglabāta kalna dziļumā, kur par sargu uz naudas lādēm sēd mazs melns sunītis. 1819.g., ceļot Gaujienas jauno ērbēģi, pamanījuši, ka ērbēģis sagāzies uz vienu pusi. Tikuši saukti ļaudis, kas rakdami uzgājuši dzelzs durvis, bet muižas pārvaldnieks nav ļāvis tās uzlauzt. Sarakuši dzelzs stutes zem ērbēģa, un tā viss palicis atkal pa vecam.

Arī padomju gados vietējie partijas līderi meklēja apslēpto mantu…

Muižas parkā atrodas arī **Gaujienas luterāņu baznīca**, kas celta 1892.g., bet 1944.g. kara laikā uzspridzināta. Tās vietā tagad ceļ jaunu. No baznīcas kalna paveras brīnišķīgs skats uz Gaujas senleju.

Gaujienas muižas komplekss

Gaujienā atrodas viena no lielākajām pilsmuižu apbūvēm. Tās centrālā daļa veidojusies 18.gs. beigās sagrautā viduslaiku cietokšņa priekšpils teritorijā.

Muižas kompleksa visvecākā ēka ir 1788.g. celtā **muižas klēts**. 1838.g. tika uzcelta muižas ļaužu dzīvokļu un saimniecības ēka ar uzbrauktuvi otrajā stāvā, tā sauktā **ugunsdzēsēju māja** jeb **"špricmāja"** – tās dienvidu gals 1886.g. tika piemērots Vulfa nodibinātās brīvprātīgo ugunsdzēsēju biedrības vajadzībām. Vēl apbūves ansamblī ietilpst **staļļmeistera-kučiera māja** – staļļu kompleksa centrālā daļa (abas malējās nav saglabājušās), **ratnīca**, **dārznieka māja** (celta 18.gs. 2.p., vēlāk kalpoja par spirta noliktavu), **ledus pagrabs** (19.gs.s.), **siltumnīcas** ar masīvām sarkanu ķieģeļu galu sienām (19.gs. 2.p.), **rija** (19.gs. 2.p.), kas tagad pārbūvēta par darbnīcām, **noliktava-vīnu māja** (19.gs.b.), kas saglabājusies romantisku neogotikas drupu veidā **un aldara māja** (tagad J.Vītoja muzejs), kas tapušas 1827.–1865.g. Vienīgi staļļi ir celti neogotikas stilā, pārējo ēku arhitektūrā dominē klasicisms.

Gaujienas Jaunā pils

1848.-1850.g. vēlīnā klasicisma stilā celta baroniem Vulfiem. Viena no Latvijas muižu pilīm, kuras antīko formu noskaņa saglabāta un pilnveidota neogotikas uzplaukuma periodā. 19.gs. 50.-60.gados tā pārbūvēta, uzceļot simetriskus sānu rizalītus, greznu seškolonnu jonisko portiku, kuram fasāde kalpo par fonu, kā arī izmainot jumta formu. Otrā pusē, pretī parkam atradās terase. Parādes durvju kāpnes apsargā divi guloši lauvas.

Interjera izveide notika vienlaikus ar minētajām pārbūvēm, tā pamatā ir vēlā ampīra un neorokoko motīvi. Daudzas interjera detaļas zudušas 20.gs. 50.-60.gados, piemēram, plastiskie rotājumi, griestu rotājumi, dekoratīvās lauvu

galvas u.c. Taču šis tas ir saglabājies – marmora pilastri, greznotas sienas, griestu gleznojumi un parketa grīdas. Par bijušo greznību liecina tikai divas telpas – zāle, kurā ietilpst arī ēdamistaba, un blakustelpa ar vienu noapaļotu galu – bijusī kapela. 1997.g. veikta abu telpu arhitektoniskā un mākslinieciskā apsekošana. Kapelā ir iesākta restaurācija, lai to iekārtotu oriģinālā izskatā.

1922.g. pils nonāca Izglītības ministrijas pārziņā un, neskatoties uz tās visai nožēlojamo stāvokli (bija sabojāti 90 logi, trūka 26 durvis, izlauztas divas krāsnis utt.), tajā pašā gadā te uzsāka darbu vidusskola, tiesa gan, neizmantojot daļu telpu. Skolai tika piešķirtas arī vairākas citas muižas ēkas. Tagad pilī atrodas **Ojāra Vācieša Gaujienas ģimnāzija**. Dzejnieks šeit mācījies 1948.-1952.g. Te var apskatīt **skolas un novadpētniecības muzeju**.

Ojārs Vācietis (1933-1983)

LPSR Tautas dzejnieks (1977). Vācieša dzejā vispusīgi dziļi atveidota cilvēka garīgā pasaule un personības veidošanās visas sabiedrības attīstības kopumā. Viņa daiļradē publicistiskums mijas ar lirismu. Ievērojamākie dzejoļu krājumi: ***Elpa*** (1966, LPSR Valsts prēmija 1967), ***Si minors*** (1982), ***Nolemtība*** (1985). Nozīmīgas ir publicistiskās poēmas ***Einšteiniāna***, ***Partijas piederība*** (abas 1962) un ***Kārais lauks*** (1976), kā arī stāsts ***Tās dienas acīm*** (1959). Dzejoļi bērniem apkopoti krājumos ***Kabata*** (1976) un ***Astoņi kustoņi*** (1983). No 1956.g. Vācietis bija Rakstnieku Savienības biedrs. 1976.g. viņš saņēma LĻKJS prēmiju, 1982.g. – PSRS Valsts prēmiju.

Muižas apbūvi ieskauj **parks** (12ha), kas sastāv no vairākām patstāvīgām teritorijām, kas veido vienotu ainavu sistēmu. Viena parka daļa ietver muižas centra apbūvi ar gandrīz regulāru parādes pagalmu, kā arī kalnu ar pilsdrupām. No tām paveras plašs skats uz Gaujas ieleju.

Parka dienvidu daļa Gaujas senkrasta nogāzē ir izveidota par **ainavu parku** ar dīķiem un dārzu arhitektūras elementiem.

Vulfu kapliča-mauzolejs

Viena no iespaidīgākajām Latvijā klasicisma tradīcijās veidotajām muižas īpašnieku kapličām-mauzolejiem. 1872.g. uzceltajā kapličā tika pārapbedīts iepriekšējā gadā Visbādenē (Vācijā) mirušais Jūliuss fon Vulfs. Kapliča ir paliela, kvadrātveida un pārsegta ar kupolu. Tās sānos atrodas rizalīti, bet galveno ieeju akcentē aplikatīvi traktēts portiks. Mauzoleja antīko formu valoda pauž svētsvinīgu mieru un reizē simbolizē aizgājušo varenību, diženumu un bagātību. Kapliču okupācijas laikā nopostīja Alūksnes varasvīri, aizvedot uz Alūksni marmora kolonnas.

Vēl parkā atrodas 20.gs. sākumā būvētais **sūkņa namiņš** ar skulpturālu dekoru virs ārējās ūdenstvertnes.

J.Vītola memoriālais muzejs "Anniņas"

Darba laiks: 9.00-17.00 P, Sv – iepriekš jāpiesaka. Ieejas maksa 0.20.
Tālruņi: 64357101, 26546842. (Jānis Krišjāns)

Muzejs atrodas Gaujienas muižas parkā, bijušajā muižas aldara mājā. Par īpašiem nopelniem latviešu mūzikas attīstībā 1922.g. Latvijas valdība šo namu piešķīra komponistam J.Vītolam. Kopā ar bijušo aldara māju komponista ģimene saņēma arī pusi no muižas dārza ar dīķi un nelielu lauksaimniecībā izmantojamu zemes gabalu, tādēļ līdz trimdai 1944.g. viņš kopā ar dzīvesbiedri Anniju vasaras un svētku brīvdienas vislabprātāk pavadīja tieši šeit. Vēlāk īpašumam tika pievienots arī avots **"Lauvasmute"**, kura izteka apmūrēta 19.gs. beigās.

Atmiņai par ceļojumu uz Čehijas kalniem un par godu J.Vītola 80.dzimšanas dienai Annijai dārzā uzbūvēja līdzīgu čehu mednieku mājiņām guļbūvi, ko nosauca par "Dārza māju". Būvdarbus pabeidza 1943.g. Jaunajā mājā Vītoli netika dzīvojuši, tikai pa reizēm, pastaigādamies pa dārzu, uzkavējās īslaicīgā atpūtā. Mājiņas pamatu dienvidrietumu stūrī ir iemūrēti divpadsmit kalnu kristāli un dokuments, kur norādīts, kas un kad šo namiņu ir cēluši.

1961.g. "Anniņās" iekārtots komponista piemiņas muzejs un darbistaba. Daudzus eksponātus un fotodokumentus muzejam dāvājuši komponista sievas radinieki. Netālu piekalnē uzstādīts marmora krusts, kurš pārvests no J.Vītola atdusas vietas Lībekā, Vācijā.

Kopš 1988.g. katru gadu jūlijā notiek Gaujienas dziesmu svētki, kad no tuvām un tālām Latvijas pilsētām sabrauc kori.

Jāzeps Vītols (1863-1948)

Dzimis Valmierā. Beidzis N.Rimska-Korsakova klasi Pēterburgas konservatorijā un 1886.-1918.g. strādāja tur par pasniedzēju. Ievērojama ir pēc Ausekļa dzejoļa 1899.g. komponētā kora balāde ***Gaismas pils***. Atgriezies no studijām Rīgā, Vītols bija viens no Latvijas Konservatorijas dibinātājiem, tās pirmais rektors un komponēšanas klases vadītājs (1919-1944). Būdams lielisks mūzikas teorētiķis, viņš arī lasīja baznīcas mūzikas kursu Latvijas universitātes Teoloģijas fakultātē. Tāpat komponists aktīvi piedalījās visu lielāko kultūras pasākumu organizēšanā Latvijā. 1923.g. viņš izveidoja "Skaņrožu kopu", Bija viens no Piekto Vispārējo dziesmu svētku virsdiriģentiem. Jāzepa Vītola autoritatīvā personība dāsni izpaudusies visdažādākajās radošās dzīves sfērās: kompozīcijā, pedagoģijā, koru diriģenta darbībā un publicistikā. Viņa skaņdarbu vidū atzīmējamas kora balādes, kantātes (to starpā vairākas garīgas, piemēram, **No atzīšanas koka,** 1924), tautas dziesmu apdares, simfoniskie un klavieru darbi. Tos raksturo tīra, skaidra tehnika un emocionāla nosvērtība. 1937.g. Vītols saņēma Tēvzemes balvu. 1944.g. komponists devās trimdā uz Vāciju, kur Detmoldā kādu laiku vadīja Baltiešu mūzikas skolu. Miris 1948.g. 85 gadu vecumā, apbedīts Lībekā.

>>> **Gaujiena** <<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<

Ceļā uz Zvārtavu skatāma **mācītājmuižas apbūve** (17.gs. 2.p. un 18.gs. vidus). Mācītājmāja ir viena no visvecākajām koka būvēm Gaujienas pagastā – uzcelta "Kaķīškalnā" 1761.g. Ēka celta no baļķiem guļbūvē un apšūta ar dēļiem, kas piesisti pie sienas ar kalēju kaltām naglām. Mācītājmājai ir 10 istabas un 2 virtuves. Vislielākā istaba ir viesu zāle, kurā pēc Gaujienas baznīcas uzspridzināšanas (1944.g.) notiek dievkalpojumi.

Mācītājmāja un Gaujienas jaunā pils (tagad Gaujienas ģimnāzijas ēka) ir ierakstītas Eiropas Kultūras mantojumā un tām ir piešķirti Eiropas Padomes zilizvaigžņotie karogi.

ZVĀRTAVAS PAGASTS

Teritorija: 170 km2, Iedzīvotāji: 595. Lielākās apdzīvotās vietas: Stepi, Putras, Zaķi, Jaunāmuiža, Mierkalns, Vērsīši, Cirgaļi, Kaģuciems.

Zvārtavas pagasts atrodas Valkas rajonā, Latvijas ziemeļaustrumos. Pagasts robežojas ar Igaunijas Republiku (kopējā robeža pa Gaujas upi 20 km garumā), Alūksnes rajona Gaujienas pagastu, Valkas rajona Grundzāles, Vijciema un Valkas pagastiem.

Pagastu šķērso autoceļi Valka- Vireši (reģionālās attīstības projekta "Ziemeļu stīga" posms) 22 km, Vecbilska- Cirgaļi 7,3 km, Cirgaļi- Palsmane- Ūdrupe 2 km. Kopējais pašvaldībai piederošo ceļu kopgarums 51 km.

Pagasta teritoriju ir šķērsojuši senie tirdzniecības ceļi- Cēsu-Veravas un Pleskavas lielceļi, pa kuriem pārvietojās igauņu un krievu tirgotāji. Par dzīvo satiksmi liecina daudzo krogu skaits. Pleskavas lielceļš savienoja Baltijas jūru ar Ziemeļkrievijas pilsētām.

Lielākā teritorijas daļa ietilpst Aumeisteru paugurvalnī, kas robežojas ar Sedas līdzenumu un Vidusgaujas ieplaku. Augstākais punkts ir Vasukalns (88,8 m v.j.l.).

Ezeru kopplatība 477 ha. Pagasta teritorijā atrodas Valkas rajona lielākie ezeri Salainis 77,8 ha, Vēderis 50,9 ha, Vadainis 49,6 ha un 13 ezeri, kuri ir lielāki par vienu ha. Lielākās upes ir Gauja, tās vecupes un pietekas Stepupe, Kāršupīte. Purvu kopplatība 462,8 ha. Lielākais

Vēsture

Ar pagasta vēsturi tuvāk iespējams iepazīties Uģa Niedras grāmatā "Iršu dārzs" un Jāņa Zariņa "Mans skaistais ģimnāzijas laiks".

Šodienas Zvārtavas pagasts vēsturiski ir veidojies no diviem pagastiem – Zvārtavas un Cirgaļu (Aumeisteru) pagastiem. Šos pagastus gadu gaitā ir skārušas vairākas administratīvi teritoriālās reformas.

1945. gada 2. novembrī tika izveidoti Zvārtavas, Cirgaļu, Aimas un Aumeisteru ciemi.

1954. gada 14. jūnijā Aimas ciemu pievieno Zvārtavas ciemam un Cirgaļu ciemu pievieno Aumeisteru ciemam.

1961. gada 1. februārī Aumeisteru ciemu sadala un pievieno Zvārtavas un Grundzāles ciemiem.

1967. gada 10. janvārī daļu Zvārtavas ciema pievieno Gaujienas ciemam.

1979. gada 25. oktobrī daļu Zvārtavas ciema pievieno Grundzāles ciemam.

1949. gada 25. martā no Cirgaļu pagasta pārsvarā uz Omskas un Tomskas apgabaliem kā kulaki vai nacionālisti tika izsūtīti 161 pagasta iedzīvotājs. Savukārt no Zvārtavas pagasta – 71 iedzīvotājs.

Pagastā atrodas Ozolu pamatskola, kura dibināta 1726. gadā. Skolā mācījies rakstnieks Zeiboltu Jēkabs. Šodien skolā mācās 65 bērni.

Ievērojamākie novadnieki- akvarelists Rūdolfs Pērle, apglabāts Aumeisteru kapos, dzejnieks Eduards Sināts, Gunārs Selga, fotomākslinieki Juris un Andris Krieviņi, admirālis Gaidis Zeibots.

Kultūras un dabas objekti

Vadaiņu purvs 288 ha, kurš pieder pie īpaši aizsargājamajām dabas teritorijām. Pagastā atrodas vairāki aizsargājamie koki un augi: Jauntiliku kadiķis, dižkoki- ozols, liepa, augi- krustlapu drudzene, pļavas silpurene, atvasu saulrietenis, apdzira, parastā zalktene, plankumainā dzegžpuķe u.c.

Pagasta teritorijā vairāki valsts un vietējās nozīmes arheoloģiskie un mākslas pieminekļi. Lācīšu un Veckurpnieku pilskalni, Eļmu, Mieniķu, Zaķu, Putru senkapi, Bedņu svētā liepa, Tiliku Jāņakalns- kulta vietas, Buliņu viduslaiku kapsēta.

ZVĀRTAVAS PILS

Zvārtavas pili barons fon Ferzens uz vecās muižas pils pamatiem uzbūvēja 1870.–1881.g. Celtniecībā izmantots laukakmens, bet ap ailām, dzegas un zelmiņu rotājumos – sarkanie ķieģeļi. Piederību neogotikai apliecina smailloka arkas un astoņstūra formas tornis ar dzeguļiem.

Pils sliekšņa akmenī iekalts uzraksts: "*Hic habitat Felicitas, nihil mali intret*" (Šajā namā mājo laime, nekas ļauns neienāk). Šis teiciens raksturo Zvārtavas muižas bijušo īpašnieku – Gotlība Ferzena un Luīzes fon Ceikeles dzīves uzskatus. Viņiem laime saistījās ar gara kultūru un harmonisku personisko dzīvi. Ziemas mēnešus Ferzeni pavadīja Rīgā, bet Zvārtavas pili bija iecerējuši izveidot par vasaras rezidenci.

Šim laulātajam pārim bija trīs dēli. Tā gadījās, ka vecākais dēls medībās nejauši nošāvis jaunāko brāli – Herbertu, kurš tika apglabāts Zvārtavas kapos. Vecākais dēls atteicās no mantošanas tiesībām un pili mantoja vidējais – Edvards fon Ferzens. Vēl viņiem bija meita, kas mirusi 19 gadu vecumā.

Muiža Ferzeniem piederēja līdz Pirmajam pasaules karam (1919.g. viņi izceļoja uz Austriju). Pēc agrārreformas te tika ierīkots Aizsargu klubs. Pēc Otrā pasaules kara pilī atradās skola (līdz 1969.g.), pagrabi tika izmantoti par kolhoza noliktavu.

Akmenī rakstītie vārdi patiešām aizkavējuši laicīgo un mainīgo varu uzbrukumus, kas, kā zināms, ir bijuši daudz postošāki par dabas stihijām un laika zobu. Tad, kad šeit bijusi skola, koka detaļas nokrāsotas baltas, taču visumā pils ir labi saglabājusies, un liels nopelns te nu jau četrpadsmito gadu dzīvojošajiem un strādājošajiem māksliniekiem vitrāžistiem Mārai un Ģirtam Kārkliņiem.

1974.g. pili no vietējā kolhoza ieguva Latvijas Mākslinieku savienība. Tad pils un apkārtne bija bezcerīgi nolaista. Tagad tā kļūst arvien sakoptāka, te notiek

dažādi sarīkojumi – mākslas simpoziji, izstādes, konferences, plenēri – radošas nometnes pašmāju un ārzemju māksliniekiem.

Pēdējā pils īpašnieka dēli Georgs un Augusts dzīvo patālu viens no otra, Georgs – Vācijā, bet Augusts Argentīnā. Georgs pilī viesojās 1993.g. un priecājies par katru nieku, ko izdevies izglābt.

Pils ir Valsts nozīmes arhitektūras piemineklis, tagad te darbojas **Zvārtavas mākslas centrs**.

Pēc kāda no kariem vienā pils istabā dzīvojuši atvaļinātie krievu zaldāti, bet otrā – meitenes. Istabas bijušas viena otrai iepretī. Viens no zaldātiem sevišķi neatlaidīgi gribējis apciemot meitenes un naktī lauzies durvīs. Šīs – ne un ne. Nu zaldāts piedraudējis, ka ņems šaujamo. Paņēmis ar, bet bijis tādā vīra dūšā, ka, pusklibs būdams, aizķēries aiz plintes, tā gājusi pa gaisu, un zaldātā – caurums. Tā viņš visu nakti gulējis un noasiņojis. Tagad viņš te pilī naktīs spokojas, staigā šļūkdams un kāsēdams. Kāsēdams tāpēc, ka pāršāvis sev plaušas.

Interjers

Zvārtavas pilī atrodas viens no retajiem kompleksajiem neogotikas interjeru paraugiem Latvijā. Ieejot pilī, skatam paveras plaša un savdabīgi izveidota **kāpņu telpa**. Galerijas slodzi nes klasiskas kolonnas. Koka smailloka arkāde balsta muižas pilīs ļoti reti sastopamu konstrukciju – **virsgaismas kupolu** (vitrāžas darinātas 1986.g.). Pagrabā atradusies aka, tagad šo vietu tieši zem kupola apzīmē lūka. Pirmajā stāvā atrodas **deju zāle**, muižas īpašnieku **apartamenti**, **lielā ēdamzāle** ar speciāli iebūvētām neogotiskām mēbelēm. Zāles grīdu klāj intarsēts parkets. Kopumā iekštelpas nav izcila profesionāļa veidotas, taču tās pārsteidz ar īpatnēju stilu formu interpretējumu, individualitāti un īpatnējo būvtehnisko risinājumu. Pilī bijusi centrālapkure, tikušas apsildītas sienas.

Pils apkārtne

Apkārt pilij **parks**, kura veidošana **Zvārtavas ezera** krastā sākās 18.gs. Tā vecākā, regulārā plānojuma daļa atrodas DR no pils, terasveida nogāzē pie ezera. Reizē ar jaunās pils celtniecība 19.gs. 2.pusē veidota jauna parka daļa. Celiņi ir aizauguši, bet divi dīķi vēl redzami.

Parādes pagalma vienā malā atrodas 19.gs. 1.pusē celtā **klēts** ar lieveņa arkādi un tajā pašā laikā būvēts **stallis**, kurā sākta mākslinieku darbnīcu iekārtošana. Attālāk atrodas dārznieka māja un dažas saimniecības ēkas.

Netālu redzamas samērā labi saglabājušās **vējdzirnavas**.

Medību pils kā jau daudz kas šajā pusē, piederējusi Vulfam. Baronam Saliņa ezera krastā bijis ierīkots briežu dārzs. Vietējie zemnieki smalko vāci *Hirsch* vienkāršoja par irsi. Tā nu viens tāds čugunā lietais irsis vēl šobaltdien rotā medību pils fasādi. Pašā pilī, kas celta no izmeklētiem priežu apaļbaļķiem, un tai blakusstāvošajā pirtiņā var lieliski draugu lokā nosvinēt jubileju.

>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>> Zvārtavas pils <<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<

KALAMECU UN MARKUZU GRAVAS

Šos unikālos dabas veidojumus Pļaviņu svītas dolomīta slāņos izgrauzuši nelieli strauti. Divas kanjonveida gravas ir līdz 12 m dziļas.

Kalamecu gravas garums ir ~250 m, platums lejas daļā 10 m, augšpusē līdz 20 m. Uz upītes vairāki ūdenskritumi, lielākais no tiem 0,6 m augsts un 4 m plats. **Markuzu gravas** platums ir ~1 km.

Gravu nogāzēs vietumis izveidojušās pārkares ar negatīvu slīpumu. Dēļ viegli grūstošā ieža, apskates laikā jābūt uzmanīgiem.

>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>> Kalamecu un Markuzu gravas <<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<

Dārzciema dolomītu karjers un rūpnīca. Līzespasts. **Kroga ēka**. **Zirgu pasta stacijas ēka** (19.gs. 1.p.). 19.gs. v. šādas stacijas gar lielākajiem ceļiem bija ierīkotas ik pēc 25–30 km.

TRAPENE

Bijušajā Trapenes dārzniecības mājā ierīkots **L.Laicena memoriālais muzejs**. Netālu – **L.Laicena piemineklis** (1939, G.Grundberga).

> **Laicens, Linards** (1883-1938) – dzejnieks, rakstnieks, revolucionārās kustības dalībnieks. Viņš vadījis žurnālus "Kreisā fronte" un "Tribīne". Dzejā kritizēja kapitālistisko iekārtu un pauda revolucionāras idejas. Rakstījis arī romānus ("Kliedzošie korpusi", 1930), stāstus, darbojies kritikā. No 1932.g. dzīvoja Maskavā, kur tika represēts, vēlāk – reabilitēts.

Trapenes lapegļu gatve ir viena no garākajām lapegļu gatvēm Latvijā (5 km). Tajā aug vairāk nekā 630 šo koku, kā arī purva bērzi un liepas. Tā no Vidzemes šosejas ved uz Bormaņiem, izlokas cauri Trapenes centram līdz pat "Skoliņām". 2 km no Līzespasta iestādīti jauktie koki – bērzi un lapegles, tad 1 km ir tikai liepas un beidzot 3 km līdz Bormaņu pilij – tikai lapegles. Stādīšanas darbus 20.gs. sākumā vadījis muižkungs Tušs, strādājuši latviešu zemnieki un kalpi. Lapegļu stādi atvesti no Rietumsibīrijas. Pa ceļu caur šo aleju barons Vulfs pirmo reizi braucis savā automobilī.

Par Trapenes lapegļu gatvi,
Kam saknes mūžībā tveras,
Es sajūtu gadsimtus,
Kas vaicājot manī veras…

Kornēlija Apšukrūma

Bormaņu muiža

Kungu māja. 19.gs. sākumā ēka bija vienstāvu guļbūves celtne, ap 1890.gadu tā tika apšūta ar ķieģeļiem, tajā pat laikā mājā tika iemūrēti trīs grezni kamīni, no kuriem saglabājies tikai viens – zilais. Ēkas abos galos bija pa verandai (saglabājusies viena), bet aizmugurē – stiklota oranžērija, kurā audzēja eksotiskus dienvidu augus. No tās iztecēja mākslīgs strautiņš, kurā peldēja zivis. Ievērību pelna divviru ieejas durvis. Tagad ēkā atrodas kultūras nams un bibliotēka. Tai apkārt iekopts parks.

Trapenes parks (10 ha) lielais parks ir valsts nozīmes dabas piemineklis. Bez vietējām sugām parkā pārstāvētas 28 eksotisku koku un krūmu sugas. Tas veidots 1898.–1903.g. kā ainavu parks pēc Rīgas dārzu arhitekta Ārgaļa projekta. Parku apkopa muižas dārzniecības strādnieki dārznieka Jāņa Kārkliņa vadībā. Senāk parkā bija lapene ar egļu dzīvžogu un dejas laukumu. Mūsdienās vēl pastāv **četri dīķi**, kuros senāk peldēja gulbji. Viens no tiem agrāk bija nārsta dīķis.. Vēl parkā bija fazānu un briežu dārzs. Kad muižā ieradās ciemiņi, tika rīkotas briežu medības. Pa parku bieži pastaigājies barons Vulfs. Divas liepu grupas – tā saukto **liepu dārzu** – savos dārznieka mācekļa gados kopis L.Laicens. Lielu postu parkam izdarīja 20.gs. 30.gados, kad daļa tā teritorijas tika piešķirta jaunsaimniekiem.

"Mikužu" brāļu draudzes saiešanas nams. Šo guļbūves ēku cēla latviešu zemnieki 1803.g., 1872.g. tā tika pārbūvēta. Pēc brāļu draudžu panīkuma 19.gs. vidū ēku izmantoja kā latviešu baznīcas lūgšanu namu. Ēkai ir 11 logi, oriģinālas durvis, ~100 gadus veci svečturi, veci krēsli, uz paaugstinājuma – kancele, gari koka soli dievkalpojuma dalībniekiem, skanošs harmonijs, divas altāra gleznas. Lai telpā būtu labāka akustika, griesti telpas sānos savienojas ar sienām. Ēkā joprojām notiek dievkalpojumi.

Tinābele un upurliepa. Netālu no "Novgrupu" mājām pie izpostītiem senkapiem ir saglabājušies upurkoki – Tinābele un Upurliepa. Šie koki saistīti ar veco kapsētu – latviešiem izsenis bijis ierasts nest mirušajiem ziedus, sevišķi veļu laikā. Kapsētā atrastas monētas – karaļa Sigismunda III graši, kas liecina, ka šeit tika veikti apbedījumi jau 17.gs. Tinābele ir vairākus gadsimtus veca, bet arvien dzen atvases.

Trapenes pamatskola. Ēku sāka celt 1934.g., un 1936.gada rudenī skola uzsāka darbību. Tā celta pēc arhitekta Indriķa Blankenburga (1887–1944) projekta. Skola patiesi lepojas ar daudzu izcilu bijušo audzēkņu vārdiem – šeit mācījušies dzejnieks Ojārs Vācietis, vēsturnieks Mārtiņš Apinis, gleznotājs Edvīns Andersons, kā arī daudzi citi ievērojami cilvēki.

Pretī skolai 1984.g. atklāts **piemiņas akmens O.Vācietim**, kurš šeit mācījās 1942.–1948.g. Tā atklāšanā piedalījās dzejnieki I.Ziedonis un V.Ļūdens, O.Vācieša tēvs, rajona kultūras darbinieki un Trapenes iedzīvotāji. Ierīkota O.Vācieša piemiņas istaba.

>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>> **Trapene** <<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<

Pie Mellupes tilta pavisam tuvu tiltam **Igaunijas robeža**.

APE

Pilsētas tiesības piešķirtas **1928.g.**

Ģerbonis – vairoga zilā lauka vidū vertikāla sudraba josla, kuras augšdaļā sarkans vairodziņš ar horizontālu sudraba joslu valsts karoga krāsu samēros. Ģerbonis apstiprināts 1938.g.

Tūrisma informācijas centrs – tālrunis 4355352

Iedzīvotājus skaits: 1482, kopā ar lauku teritoriju 2148 (latvieši 84,3%, krievi 10,5%, igauņi 2,4%, baltkrievi 1%)

Platība 1,7 km^2, lauku teritorija 126 km^2

Attālums līdz Rīgai 174 km (autoceļš A2), līdz Alūksnei 28 km (autoceļš P39), līdz autoceļam Rīga-Pleskava (A2) 4 km.

Šī mazpilsēta atrodas Alūksnes augstienes Vaidavas pazemājumā lēzenā ieplakā kreisajā Vaidavas krastā. Apes apkārtnei raksturīgākā iezīme ir reljefa dažādība: uz R plaši līdzenumi, uz A – pauguri. Kā pāreja uz Alūksnes augstieni vērojamas pakalnu virknes. Apes lauku teritorijas ZA daļa ietilpst Veclaicenes aizsargājamo ainavu apvidū.

Pilsēta veidojusies uz **Apes muižas zemes**, ko Livonijas ordeņa mestrs 1420.g. izlēņoja G.G.Hopem, no kura uzvārda cēlies Apes (*Hoppenfoh*) nosaukums. 19.gs. 2.pusē pie muižas **izauga miestiņš**, kura iedzīvotāji nodarbojās gk. ar amatniecību, tirdzniecību un sīkrūpniecību. Rosīgāka dzīve sākās pēc 1903.gada, kad atklāja **šaursliežu dzelzceļu** no Valkas uz Stukmaņiem. Pirms Pirmā pasaules kara Ape bija novada tirdzniecības centrs. Latvijas Brīvības cīņu laikā 1919.gada 7.aprīlī notika **Apes kauja** – 1.Valmieras kājnieku pulka, igauņu un somu karavīru kauja ar Sarkanās armijas kareivjiem. 1920.g. nospraustā robeža ar Igauniju atrodas 2,5 km no Apes. 1921.g. Ape ieguva miesta tiesības, 1928.g. – pilsētas tiesības. 1950.–1956.g. Ape bija **rajona centrs**. 50.gados uzcēla **Apes silikātu bloku fabriku**, kas ar savu produkciju apgādāja plašāku apkārtni.

Mūsdienās pilsētai raksturīgas no vietējā dolomīta būvētas ēkas. Saglabājies arī bruģēts ielas posms, vecā Apes-Alūksnes lielceļa un Pleskavas šosejas posmi, kā arī mazbānīša stacijas ēka un dzelzceļa stiga ar tiltiņiem.

Pilsētā darbojas četri ražošanas uzņēmumi, kas gk. nodarbojas ar kokapstrādi. Apē darbojas vidusskola, lauksaimniecības arodvidusskola, Alūksnes mūzikas skolas Apes filiāle un bērnudārzs "Vāverīte". Kultūras namā darbojas jauktais koris, deju kolektīvs "Metenis", sieviešu vokālais ansamblis un floristikas pulciņš. Apē notiek tradicionālais motokross "Vaidavas kauss".

Apē dzimuši motosportists M.Levans, arhitekts un gleznotājs R.Slaidiņš, politiķis A.Šķēle.

Apes muižas kungu mājā tagad atrodas doktorāts un Alūksnes pansionāta Apes filiāle. Apkārt – **muižas parks**. Pie ēkas atrodas **piemiņas plāksne ārstam L.Džeriņam**.

Vecajā Uskanu karjerā ir rupjkristālisks augšdēvona Apes tipa **Uskanu dolomīta atsegums** (aizsargājams ģeoloģiskais objekts) 0,5 ha platībā. Netālu – **Uskanu liepa**.

Dzirnavu ielā 24 atrodas rakstnieces un dzejnieces **Elīnas Zālītes memoriālais muzejs** – šeit viņa pavadījusi bērnību (muzeja tālr. 4355752, ieeja par ziedojumiem). Pie Apes vidusskolas uzstādīts **E.Zālītes skulpturālais portrets**, ko 1983.g. veidojusi tēlniece R.Kalniņa-Grīnberga.

> Elīna Zālīte (1898–1955) – dzejniece, dramaturģe, rakstniece. 1954.g. piešķirts Nopelniem bagāta kultūras darbinieka goda nosaukums. Rakstījusi mīlestības dzeju, lugās sadzīviska tematika ("Rudens rozes" 1939). Romāns "Agrā rūsa" (1944).

Pie Parka ielas aug **Sīkzaru priede**.

D.Ozoliņa Apes vidusskolā (celta 1939) mācās 335 skolnieki. Pie skolas **piemineklis Aivaram Liepam** – izcilajam matemātiķim, kurš absolvējis šo skolu.

Vidusskolas internāta ēkā pirms Pirmā pasaules kara atradās Apes (Jaunrozes) pagastsskola, kurā 1896.–1899.g. mācījās rakstnieks L.Laicēns.

Raganu klintis – augšdēvona smilšakmens atsegumi Vaidavas krastā pie vidusskolas. Turpat – "**Dvīņu priedes**".

Pilsētas kapos piemineklis Cīnītājiem par Latvijas brīvību.

Vaidavas pretējā krastā – **Dzenīšu dižvītols**.

Vaidavas labajā krastā (pie bij. Grūbes dzirnavām) ir **Grūbes dolomīta atsegums**, kas kopš 1977.gada aizsargājams ģeoloģiskais objekts.

Netālu no pilsētas atrodas **Mālupju saldūdens kaļķiežu atradne**, Lāču un **Apes dolomīta atradne** (to izmantoja līdz 1988.gadam).

Tuvējos Jaunrozes kapos apbedīts folklorists Dāvis Ozoliņš, kurš mūža beigās dzīvoja Apē. Dauškānu kalnā 1988.g. viņam uzstādīts **piemiņas akmens** (R.Kalniņa-Grīnberga un A.Zelča). D.Ozoliņa vecā skola "Dauškānos".

> Dāvis Ozoliņš (1856–1916) – kultūras darbinieks, folkloras krājējs. 1876.–1912.g. strādāja par skolotāju Jaunrozē un Secē. Vāca folkloru un etnogrāfiskas ziņas, ko publicēja latviešu presē, kā arī sūtīja F.Brīvzemniekam, A.Lehrim-Puškaitim un K.Baronam.

>> Ape <<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<

Apes apkārtnē: Lielaušu grava, Lašukroga ēkas, barona medību pils "Ančkas", Egle ar vējaslotu. Lūšakroga **velna pēdas akmens.Vaidavas upe.** pietekas Cekuļupīte, Dzerkaļupīte. foreles.

Grūbes ūdenskritums – augstākais divpakāpju ūdenskritums Latvijā – 4,3 m (augšējā pakāpe 1,5 m, apakšējā – 2,8 m). Ierīkojot tajā dzirnavas, tika nobetonēti ūdenskritumu veidojošie dolomīta slāņi.

Jaunlaicene. Barona Vulfa Jaunlaicenes muiža ar parku un dīķiem. **Bišu muzejs**.

APEKALNA (OPEKALNA) BAZNĪCA

Gidu, kas atslēdz baznīcu, jāpiesaka iepriekš: 22415419, 28315421

Opekalna (Apukalna, Apekalna) baznīca ir visaugstāk esošā baznīca Latvijā (235 m vjl, torņa smaile 270 m vjl). Pirmā Opekalna draudze minēta jau 1693.g. Šī baznīca celta 1774.–1779.g. baroka un klasicisma formās, domājams, iepriekšējās koka baznīcas vietā. 1823.g. dievnams paplašināts, 1928.g. koka tornītis tika nomainīts pret mūra, atjaunojot barokālo smaili. 1959.g. veikti plaši remonta un restaurācijas darbi. Pēdējais baznīcas remonts notika 1994.g., baznīcai zaudējot savu krāšņo dakstiņu jumtu, kuru nomainīja pret koši krāsotu, sarkanbrūnu šīfera segumu.

Baznīca ir neliela halles tipa vienjoma taisnstūra garenplāna mūra celtne ar poligonālu altārdaļas noslēgumu. Celtnes joma griestu pārsegums ir līmenisks, virs tā paceļas stāvs divslīpju jumts. Frontālā torņa augstums ir 23 m, tam ir neliela galerija un barokāla smaile, kuru rotā vējrādis gaiļa formā. Baznīcas fasāžu apdare ir izteikti askētiska – galvenā un sānu fasādes apmestas, krāsotas un pilnīgi gludas. Sānu fasāžu sīki rūtotās logailas ir vertikāli izceltas, ar loka segmentveida pārsedzi un logu rāmju trīsdaļīgo dalījumu. Galvenās un DR fasāžu ieejas ailas rotā vienkārši portāli.

Interjera apdarē redzami daudzi gan baroka, gan klasicisma stiliem raksturīgie elementi. Saglabājušies vairāki durvju apkalumi un rokturi, kāpņu margu pildņi veidoti greznās baroka formās. **Altāris** un divi sānu portāli – klasicisma stila tradīcijās. Neliela 18.gs. 2.puses **kancele** piebūvēta kulisveidīgai sienai, kas norobežo altārdaļu no lūgšanu telpas. Baznīcas lepnums ir bronzas lējuma **zvans**, tā sānus rotā uzraksts "ME FECIT IOGAN AVGUST HETZEL IN RIGA ANNO 1799". **Divi kroņlukturi** darināti 1895.g., **ērģeles** iebūvētas ap 1860.gadu.

Uz R no baznīcas **piemiņas akmens** E.Glika 1683.g. nodibinātajai draudzes skolai. Kapi.

>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>> **Opekalna luterāņu baznīca** <<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<

Veclaicenes paugurainē – Romiešu skola, Dievu kalns, Māras pēdas akmeņi, Zīmju akmens

Kornetu-Puļļu subglanciālajā vagā izvietojušies 15 gleznaini ezeri. Interesi izraisa Gaujienas un Lepuru dzērveņu purvi, kā arī Kalnapurvā lielogu dzērveņu un melleņu audzēšana (visi Gaujienas pagastā).

DRUSKU PILSKALNS

(247 m vjl, 80 m virs D esošā Pilskalna ezera līmeņa). No tā pārskatāma Alūksnes pauguraine un Hanjas augstiene (Ig.), redzams Munameģis (318 m vjl.). Šis ir pilskalns ar visstāvāko nogāzi Latvijā.

>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>>> **Drusku pilskalns** <<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<

Dēliņkalns (271,5 m vjl) – Alūksnes augstienes augstākais punkts. Kalna relatīvais augstums 71 m. Kopš 1962.g. Dēliņkalns un apkārtējā paugurainā ainava ir dabas liegums (47 ha).

Mārtiņkalns, Ilgāja ezers, Puļļu–Kornetu grava.

Tālāk var braukt pa maršrutu „**IGAUNIJA:** (LV/EE Veclaicene) – Rūsmē – **Lielais Munameģis** – Hānja – **Reuge** – Senna – (VERU)"

Lejupielādēt ceļvedi: www.celvezi.lv

Ceļveža versija: **09.02.2017.** Rediģēts: 09.02.2017.
Iepriekšējās versijas: 2001-2006, 2012-2013; 30.08.2013.

Informācija ceļveža veidošanai iegūta no dažādiem avotiem, tekstus un attēlus sagādājuši sadarbības partneri un portāla lietotāji. Ja kādus no izmantotajiem tekstiem vai attēliem aizsargā autortiesību likums, lūdzam mums par to ziņot, un tie tiks izņemti no ceļveža.

www.Celvezi.lv

Ceļojumi iedvesmo!